

UNIVERZITETNA KNJIŽNICA

MARIBOR

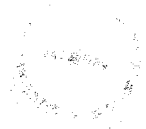
OSREDNJA KNJIŽNICA

SREČKA VILHARJA

KOPER

Dr. Duša Krnel - Umek

Bernard Rajh

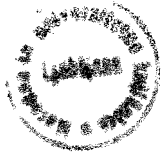
DOMOZNANSKA DEJAVNOST V SLOVENSKEM
KNJIŽNIČNOINFORMACIJSKEM SISTEMU

Maribor - Koper, julij 1985

b I 474428

474428

18 -02- 1997

ID= 20264961

1997/3006

1. UVOD

Pričujoči elaborat, ki se ukvarja z domoznansko dejavnostjo slovenske knjižničarske mreže, ima več namenov. Najprej bo skušal opredeliti pojme, kot so domoznanstvo, domoznanska dejavnost, domoznanska dokumentacija, domoznansko gradivo oz. zbirka v knjižnici, pri tem bo na podlagi literature upošteval nekatera tuja in domača teoretična izhodišča oz. izkušnje na kratko bo popisal stanje domoznanske dejavnosti v nekaterih večjih slovenskih knjižnicah, končno pa bo okvirno nakazal smeri razvoja te knjižničarske dejavnosti, ki naj bi s karseda enotnim konceptom v doglednem času pokrivala območje SR Slovenije oz. celotnega slovenskega etničnega prostora, pri tem pa kar v največji meri izkoristila možnosti, ki jih nudi sodobna računalniška obdelava podatkov.

1.1. Novi slovenski zakon o knjižničarstvu¹ predvideva, da se knjižnice na območju ene ali več občin dogovorijo, katera bo v okviru svoje dejavnosti zbirala in dokumentirala tudi domoznansko gradivo (15. čl.). Domoznanska dejavnost nastopa torej kot del knjižnične dejavnosti in ji tako pripada tudi poseben družbeni pomen v okviru sistema družbenega informiranja (4. čl.). Zakon tudi določa, da knjižnice delujejo kot enoten knjižničnoinformacijski sistem (9. čl.), kar predvsem omogočajo enotna strokovna obdelava knjižničnega gradiva, enoten način zbiranja in obdelave podatkov in informacij ter enotno vodenje katalogov in druge dokumentacije knjižničnega gradiva (10. čl.).

Domoznanska dejavnost torej nikakor ne sme zaobiti zakonske zahteve po enotnosti sistema, še zlasti, če naj bo vsa dejavnost knjižnic pod enakimi pogoji namenjena vsem delovnim ljudem in občanom (6. čl.).

1.2. Čeprav je domoznanska dejavnost knjižnic vsaj delno in okvirno opredeljena z zakonom o knjižničarstvu, pa v zvezi z njo naletimo na precejšnje težave že pri opredelitvi temeljnega pojma domoznanstvo oz. domoznanski, saj o tem ne najdemo podrobnega razčlenjevanja v zakonu samem. Očitno je tudi, da je omenjena terminološka problematika v zgodovini doživela nekaj bistvenih sprememb, ki so stvari samo še bolj zapletle.

Izraz domoznanstvo (za nemško e Heimat(s)kunde, Vaterlands-kunde) poznajo slovenski jezikovni priročniki že v prejšnjem stoletju (Cigale Pleteršnik, zapisal pa ga je tudi Slovar slovenskega knjižnega jezika, ki ga razlaga kot raziskovanje, proučevanje ožje domovine (možen sinonim domovinoznanstvo). Drugi del zloženke je očitno stari slovenski prevod nemške besede e Kunde (= e Wissenschaft), ki pomeni znanost, veda. Ugotovimo lahko, da zloženka z -znanstvo v sodobnem knjižnem jeziku skorajda ni več, izjema je npr. pravoznanstvo, ki jim pa citirani slovar že očita zastarelost. Kmalu po drugi svetovni vojni je bilo odpravljeno tudi ime za poseben osnovnošolski predmet 'domoznanstvo', ki je obsegal zemljepisno in zgodovinsko materijo o domovini, pogosto celo o širši.² Tako se je izraz umaknil iz praktičnega slovenskega besednjaka, morda tudi zaradi precej romantične konotativne vrednosti; ohranjal, oživiljal in širil pa je svoj pomen pri slovenskih knjižničarjih,³ ki mu s posebno knjižnično dejavnostjo dajejo tudi nov obseg.⁴

1.3. Nasplošno lahko rečemo, da je domoznanstvo proučevanje določenega geografskega (upravnega) območja iz najbolj širokega, splošnega vidika (geografsko, arheološko, zgodovinsko, literarno, jezikovno, sociološko, etnološko, biografsko itd.), ki se v praksi največkrat deli na posamezne specialne vede; v knjižnicah pa pomeni posebno dejavnost, ki jo določa zbiranje, obdelovanje in hranjenje knjižničnega gradiva, ki je kakor koli vezano na območje, ki ga knjižnica s svojo celotno dejavnostjo pokriva (domoznansko gradivo). Tako gradivo je v knjižnici lahko zbrano v posebni zbirki (domoznanska

zbirka) in analitično obdelano (domoznanska dokumentacija), tako da nudi domoznanske informacije.

2. NEKATERA VPRAŠANJA DOMOZNANSKE DEJAVNOSTI KNJIŽNIC V KNJIŽNIČARSKI LITERATURI IN PRAKSI

O nujnosti poživitve, predvsem pa poenotenja domoznanske dejavnosti v (splošnoizobraževalnih) knjižnicah je nazadnje v jugoslovanskem merilu govorila Miša Sepe.⁵ Če hočemo slediti tej njeni spodbudi, je umestno, da si najprej ogledamo vsaj dvoje zapisov o taki dejavnosti izven SR Slovenije, ki sta zagotovo odločilno vplivala na naša novejša zanimanja za domoznansko dejavnost v knjižnicah.

2.1. O pomenu domoznanske dokumentacije v današnjem času je namreč pisala Srna Vuković-Mottl,⁶ ki ugotavlja, da kljub veliki tradiciji domoznanskih zbirk v knjižnicah z razvito bibliotekarsko stroko, kljub pomenu za znanstveno in vzgojno delo ter splošne informacije, ki ga zbirke imajo, ni na voljo potrebne literature s tem in da številna vprašanja še naprej ostajajo odprta. V sestavku obravnava vprašanja območja, vsebine gradiva, nabavo in obdelavo na nekaterih primerih s Hrvaške in Velike Britanije.

Za območje sta navadno uveljavljena dva kriterija - krajevni in regionalni, pri čemer manjše knjižnice zbirajo samo krajevno gradivo in nimajo ločenih zbirk, večje (mestne) knjižnice pa zbirajo gradivo iz ožjega (mestnega) in širšega (pokrajinskega) območja. Podlaga za delitve so navadno upravno-administrativne meje, vendar se zaradi sprememb takih razdelitev interesna območja tudi prekrivajo.

Od splošno uveljavljenega načela, da se zbirajo "a) publikacije objavljene na domoznanskem območju, b) publikacije oseb, ki izhajajo iz domoznanskega območja, izdane kjerkoli na svetu,

c) vse, kar je bilo publicirano o domoznanskem območju kjerkoli na svetu,⁷ se danes vse bolj uveljavlja načelo, da se zbira vse, kar se nanaša na domoznansko območje in njegove prebivalce. Vsebina del se v ožjem konceptu nanaša na znanstveno in strokovno delo ter umetniško ustvarjalnost, v širšem pa zajema vse gradivo o območju v preteklosti in sedanjosti.

Vrsta gradiva v zbirkah in knjižnicah se je razširila od knjižnih izdaj in časopisnega gradiva na vse gradivo, ki ga knjižnice hranijo (drobni tisk, muzikalije, avdiovizualno gradivo itd.). Zaradi obsega gradiva se postavlja vprašanje pridobivanja in selekcije, zato se avtorica zavzema za hranjenje le tistega gradiva, ki ima trajnejši pomen.

Gradivo v domoznanskih zbirkah je potrebno obdelovati po istih standardih kot ostalo gradivo. Ker knjižnice ne morejo imeti vsega gradiva s svojega območja, je potrebno voditi centralni katalog. Na koncu avtorica poudarja še potrebno po sestavljanju lokalnih bibliografij, ki naj nastajajo na podlagi katalogov knjig, periodike in člankov v domoznanskih zbirkah.

Sodobno domoznansko dejavnost, ki jo gojijo v švedskih knjižnicah, je prikazala Mojca Gedrih.⁸ Za domoznanske oddelke v švedskih splošnoizobraževalnih knjižnicah je značilno, da so usmerjeni v zbiranje in prikazovanje sodobnega dogajanja v svojem kraju in območju. Gradivo, ki ga zbirajo in posredujejo, se nanaša na politično in kulturno življenje kraja, zato nekatere knjižnice sodelujejo z občinskimi upravami in nudijo uporabnikom podatke o sejah in sklepih, razstavljajo urbanistične načrte in prikazujejo diapozitive in filme o življenju kraja, imajo magnetofonske trakove o zgodovini in znamenitostih mesta in okolice. Uporabnikom so na voljo programi kulturnih prireditev, telefonski imeniki, vozni redi ipd.

Za knjižnice je značilno dvoje: da se vsaka knjižnica, ki opravlja domoznansko funkcijo usmerja po svoje glede na potrebe kraja, finančne zmožnosti in zavzetost knjižničarjev; da se usmerja predvsem v sedanjost z vsemi njenimi značilnostmi in z zanimanjem za vsa področja nudi uporabnikom podatke o političnem življenju, gospodarstvu, kulturi, športu, geografskih in zgodovinskih značilostih kraja.

2.1.1. Morda bi tu navedli še domoznansko dejavnost osrednje županijske knjižnice v Szombathelyju na Madžarskem. Pri zbiranju gradiva sicer v glavnem upošteva kriterije vrste drugih knjižnic, nekaj zanimivih posebnosti pa je uvedla pri obdelavi takega gradiva ter pri distribuciji domoznanske dokumentacijske baze:

1) vse vrste domoznanskega knjižničnega gradiva so namreč obdelane v enem (centralnem) abecednem imenskem katalogu, ki stoji v oddelku za delo z uporabniki 2) večina strokovnih delavcev v knjižnici skrbi za sprotno domoznansko dokumentiranje iz zbornikov, revij in časnikov 3) za domoznansko dokumentacijo so nastavljeni posebni katalogi luknjanih kartic po krajih in strokah 4) knjižnica skrbi za ažurno distribucijo nastajajočih domoznanskih informacij v dokumentacijskih katalogih; tako tedensko razpošilja tipkane sezname dokumentacijskih izpisov zainteresiranim institucijam oz. posameznikom, objavlja bibliografijo dokumentiranih sestavkov (člankov) v mesečnem županijskem informativnem biltenu, sodeluje pa tudi v nacionalni bibliografiji.

2.2. Vprašanje domoznanske dejavnosti knjižnic se je pogosto pojavljalo po drugi svetovni vojni tudi v slovenskem prostoru, največkrat (ali večinoma) v zvezi z vprašanjem študijskih knjižnic, ki bi sploh naj nastale iz domoznanskih knjižnic po tipu študijske knjižnice v Mariboru.⁹ Študijske knjižnice, ki jim je razvoj kmalu po drugi svetovni vojni okrnil njihovo tipično podobo ter jim spremenil tudi nazive, bi naj po ustanovitvi posebne skupnosti ponovno organizirale (poživile) domoznansko dejavnost in določile, kako bi z njo pokrile slovenski prostor (ozemlje), s tem v zvezi pa si odmerile tudi raz-

merje npr. do zgodovinskih arhivov.

- 2.1.1. Pojem domoznanske dejavnosti v knjižnicah je še vedno veljal v obsegu, ki mu ga je nekaj let prej določil Janko Glazer.¹⁰ Po krajšem posegu v zgodovino nastanka Študijske knjižnice v Mariboru, ki je potemtakem veljala za vzor domoznanske knjižnice, je ugotovil njeno bistveno značilnost: zanimanje za vse, zbiranje in proučevanje vsega, kar je z domačo zemljo v zvezi. Ta regionalni vidik je bil kmalu zaradi posebnih zgodovinskih razmer na slov. Štajerskem zamenjan z etničnim, romantični domoznanski zanos je v prvi vrsti nadomestila narodnostna nujna Slovencev na Štajerskem, ki se pravzaprav vse do leta 1945 ni bistveno spremenila. Glazer priznava, da je položaj v Mariboru nekoliko specifičen (še predvsem, ker je taka dejavnost knjižnice služila lokalnemu slovenskemu Zgodovinskemu društvu oz. njegovemu časopisu za zgodovino in narodopisje), vendar ga po vzorcu zahtev za delovanje nacionalk posploši v sklop nalog za pokrajinske (= domoznanske) knjižnice. Ta naj zbira in hrani vse, kar je v zvezi z ozemljem (pokrajino), ki mu je knjižnica namenjena, ne le po vsebini, ampak je tu nastalo ali izvira od avtorjev, ki so od tu doma. Pokrajinska knjižnica naj služi (s pomočjo enciklopedično razgledanih knjižničarjev) spoznavanju in proučevanju domače zemlje (zato najbrž tudi Glazerjev izraz domoznanstven), po večkratnih poudarkih predvsem njene zgodovine in narodopisja.

Glazer je v svojem prispevku prvi dovolj široko zarisal domoznansko dejavnost (pokrajinske) knjižnice, za katero zahteva, da naj "skuša biti žarišče, skozi katerega bi naj problematika prosevala v čim večjem obsegu in čimbolj živo." Podobno tudi predvideva, da bo taka knjižnica zbirala vsakovrstno gradivo, vse, kar sega v preteklost ali pa je v zvezi s sedanostjo. Kljub tej načelni širini pa njegovi poudarki veljajo prizadevanjem, ki jim je služil s svojim dolgoletnim delom pri Zgodovinskem društvu in Časopisu za zgodovino in narodopisje oz. so vodila tudi te mariborske institucije: zanimanje za preteklost ter njeno proučevanje.

2.2.2. Na osnovi Glazerjevih izhodišč je domoznansko gradivo natančneje opredelil njegov sodelavec Stanislav Kos,¹¹ ki govori o primarnem (ki se po vsebini nanaša na območje pa izide kjerkoli) in sekundarnem gradivu (lokalni tiski in izdaje).

Podobno je kasneje¹² opredelil celotno domoznansko dejavnost knjižnic, ki jo pač zamejujeta dva osnovna vidika: tematski (vse) in lokalni (območje). Kam po tej tipologiji spadajo nedomoznanska dela avtorjev, ki izhajajo z določene-ga območja, ni posebej povedano ali razvidno.

Kos opozarja, da je domoznanska dejavnost le del celotne dejavnosti posamezne knjižnice, da pa je bistveni del te dejavnosti domoznanska dokumentacija kot analitična obdelava časopisja in periodičnih zbornikov (oziroma člankov v njih), ki ji posveča posebno pozornost, ko polemizira z izvajanjem Franca Drolca na knjižničarskem zborovanju.¹³

V zvezi z zapisanim se pojavljajo tudi določila o vrsti gradiva, ki ga zbira in obdeluje določena knjižnica v sklopu domoznanske dejavnosti. Glazer o tem vprašanju posebej ne razmišlja ter se zadovolji s široko oznako vse. Iz konteksta pa je razvidno, da v prvi vrsti misli na tiske (monografije, periodične publikacije) ter rokopisno gradivo.

Natančnejša je bila Skupnost študijskih knjižnic (v ustanavljanju), ki v tej zvezi omenja tudi gradiva t.i. posebnih zbirk: rokopise (književnikov), redke tiske (inkunabule), drobne tiske (programi, plakati), drobne grafike (razglednice), karte in zemljevide, notne tiske ter avdiovizualno gradivo (filmi, fotografije, gramofonske plošče, magnetofonski trakovi itd.). Posebej opozarjajo na težave pri ločevanju nekaterih vrst gradiva od muzejskega, arhivskega, galerijskega.¹⁴

- 2.2.3. Skupaj s Skupnostjo študijskih knjižnic je zamrlo tudi zanimanje za domoznansko dejavnost v knjižnicah nasploh. Tako so šele nekateri zapisi o taki dejavnosti v Jugoslaviji in po svetu (glej uvodno poglavje) s svojimi novostmi v osemdesetih letih ponovno obudili zanimanje zanjo tudi v Sloveniji, še zlasti v knjižnicah, ki so tako dejavnost že gojile, a so čutile, da jo morajo osvežiti s čim novim.
- 2.2.4. Breda Filo, ki je svoj koncept domoznanske dejavnosti v splošnoizobraževalnih knjižnicah objavila tudi v Knjižnici,¹⁵ tako predstavlja enega najnovejših poskusov, da bi domoznansko dejavnost knjižnic okrepili, predvsem pa postavili na nove temelje.

Nikakor ni mogla mimo temeljnega Glazerjevega članka; v njem je poiskala tista določila (vezana sicer na pokrajinske knjižnice), ki so bila dovolj občeveljavna in v skladu z naj-sodobnejšimi pogledi na knjižnico kot informacijski center oz. del družbenega sistema informiranja. Že Glazer je namreč zapisal, da je "knjižnica življenja sposobna samo, če se živo vključi v pokrajino, iz katere je nastala". Potrebno je bilo torej uzavestiti tisto, kar je bilo v zvezi z domoznanskim delom jasno in dobro zastavljeno, pa se je v praksi vse bolj reduciralo na historicizem ali domoznanstvo v zelo ozkem ali celo nekoliko slabem pomenu besede. Ponovno je bilo treba poudariti Glazerjevo zahtevo: zanimanje za vse, zbiranje vsega, kar je z domačo zemljo v zvezi, ker je zlasti večina polpubliciranega gradiva ostajala kljub svoji aktualnosti zunaj zanimanja domoznanske dejavnosti

Prav zato je najbrž prva važnejša novost njenih zamisli preciziranje gradiva, ki služi domoznanski dejavnosti. Najprej ga deli v tri sklope:

1. gradivo, izdano na območju
2. gradivo, ki so ga napisale osebe, vezane na območje
3. gradivo, ki vsebuje podatke o območju ali osebnostih z območja.

Zadnji dve skupini gradiva sta lahko kjerkoli na svetu.
Nato deli gradivo po sledečih tipih (povzeto):

1. samostojna dela (monografska), ki so a) vsebinsko vezana na območje b) na območje vezana z avtorjem, založnikom, izdajateljem ali tiskarjem
2. serijske publikacije: 1) domače in tuje, ki so vsebinsko vezane na območje 2) ki na območju izhajajo, z njim pa nimajo vsebinske zveze
3. rokopisi (del) znamenitih osebnosti območja
4. note skladb, ki so vezane na območje
5. vsakovrstne geografske karte
6. zvočno gradivo s kakršnokoli zvezo z območjem
7. slikovno gradivo (likovne stvaritve, reprodukcije umetniških del, portreti, fotografije, razglednice)
8. polpublicirano gradivo
 - znanstvene in strokovne vsebine
 - družbenopolitične vsebine (uradne publikacije)
 - praktične vsebine (katalogi, sezname)
9. efemerno gradivo (plakati, letaki, vstopnice, navodila za uporabo izdelkov, verska sporočila, vabila, ceniki itd.)

V nadaljevanju avtorica daje nekaj pobud za racionalno organizacijo domoznanske dejavnosti v mreži splošnoizobraževalnih knjižnic v slovenskem prostoru, glavni poudarek pa je na zahtevi, da naj knjižnice zbirajo tudi polpublicirano, predvsem delegatsko gradivo, ga ažurno obdelajo ter omogočijo permanentno uporabo, saj so edina ustanova, ki lahko trajno in poglobljeno informira o problemih družbenopolitičnega življenja določene skupnosti. V tej točki se bistveno ločijo od občinskih INDOK centrov, ki služijo predvsem uresničevanju samoupravnih delegatskih odnosov ter tako skrbijo v prvi vrsti le za pretok informacij v samem procesu samoupravnega odločanja; avtorica ugotavlja, da bi za popolnejše (tudi domoznansko) informiranje obe instituciji morali sodelovati. Posebej še, če hočemo domoznansko dejavnost knjižnic osredotočiti na aktualno sedanost. Pravilno tudi ugotavlja, da je knjižnica z domoznansko zbirko oz. dejavnostjo specializirani informacijski center, ki zmore v celoti usmerjati domoznansko dejavnost določene regije.

2.2.5. V povzetku lahko ugotovimo, da so slovenski knjižničarji (predvsem iz Maribora) večkrat karseda celostno obravnavali vprašanja domoznanske dejavnosti knjižnic. Pri tem so razmišljali o nekaterih terminoloških problemih pri poimenovanju take dejavnosti, skušali so opisati konkretne oblike te dejavnosti v posameznih knjižnicah, razvrščali so posamezne tipe domoznanskega gradiva, opozarjali na nujnost analitične obdelave tega gradiva, nenazadnje pa domoznanski dejavnosti določili tudi mesto v knjižničnoinformacijskem sistemu.

3. DOMOZNANSKA DEJAVNOST V SLOVENSКИH KNJIŽNICAH

V pričujoče zapise o domoznanski dejavnosti v nekaterih slovenskih knjižnicah smo skušali zajeti vsaj osnovne podatke o taki dejavnosti. Seveda se je anketa omejila le na nekaj večjih knjižnic, ki domoznansko dejavnost (v okiru možnosti) opravljajo bolj ali manj načrtno.

3.1. Goriška knjižnica "France Bevk", Nova Gorica

V goriški knjižnici nastajata kataloga tekočega in retrospektivnega domoznanskega gradiva. Tekoči abecedni imenski katalog za knjižno gradivo nastaja od leta 1983; katalog starejšega slovenskega primorskega tiska (1749-1918) pa pripravlja v okiru raziskovalne naloge, ki bo predvidoma končana letos.

3.2. Knjižnica Bena Zupančiča, Postojna

Tekočo domoznansko dokumentacijo za občino Postojna so začeli sestavljati 1981. leta. Izpisujejo članke iz slovenskih časnikov in časopisov, razen iz glasil delovnih organizacij. Za gradivo sestavljajo abecedni imenski katalog, katalog po UDK in naslovni katalog. Delo opravljajo delavke poleg ostalega rednega dela. V srednjeročnem obdobju načrtujejo katalogizatorja, ki bo vodil tudi domoznanske dokumentacije. Za retrospektivno dokumentacijo je dogovorjeno, da jo sestavlja Inštitut za raziskovanje Krasa pri SAZU.

3.3. Knjižnica Edvarda Kardelja, Celje

opravlja domoznansko dejavnost v okviru Oddelka za raziskovalno delo in posebne zbirke, ki je bil ustanovljen leta 1976. Do takrat sta formalno obstajala oddelek za bibliografijo in dokumentacijo ter posebne zbirke, vendar brez posebej nastavljenih delavcev, saj so gradivo za silo obdelovali ravnatelj ali drugi knjižnični delavci. Od maja 1984 reorganizirani oddelek zaposluje vodjo oddelka, dva kustosa posebnih zbirk

(eden le polovični delovni čas), dokumentalistko ter občasno pogodbenega sodelavca.

Domoznansko dejavnost v knjižnici bi razdelili na tri skupine. Prvi in zelo pomemben del predstavlja urejanje posebnih zbirk, med katere štejejo:

rokopise (v prvi vrsti literarnih ustvarjalcev; ti so spravljani po posebnih enotah darovalcev v trezorjih, zbirka je obdelana, saj je pred izidom tiskani katalog rokopisov in avtografov);

stare oz. redke tiske (sem so vključeni vsi redki tiski, tudi prve izdaje Gregorčiča ali Bora, ki jih knjižnica hrani, čeprav nimajo domoznanskega značaja; za približno 700 enot je narejen začasni seznam, zdaj pa gradivo tudi katalogizirajo in listke vlagajo v centralni knjižnični katalog ter posebni avtorski oz. predmetni katalog v oddelku);

faksimilirane izdaje (s posebnim katalogom v oddelku);

kartografsko zbirko (obvezni izvodi in darovi; gradivo je večinoma obdelano, katalog v oddelku);

razglednice (abecedno razvrščene v posebnem katalogu (kraji regije), druge tudi po tematiki);

fotografije in fotokopije (predvsem pisem in rokopisov, gradivo je evidentirano, katalog pa v načrtu);

grafike (plakati, reprodukcije umetniških del, koledarji z likovno opremo; zbirka je le delno obdelana, npr. likovno zanimivi koledarji);

mikrofilme (časnikov; zbirka ima le pomožni seznam);

muzikalije (notno gradivo iz obveznih izvodov; neobdelano);

dela celjskih avtorjev ter dela z domoznansko tematiko (ki imajo, razen seminarskih in diplomskih oz. magistrskih del, večinoma tudi arhivsko dvojnico v skladišču; enote so obdelane v imenskem oz. naslovnem katalogu oddelka oz. centralnem knjižničnem katalogu);

raziskovalne naloge (predvsem občinske raziskovalne skupnosti v okviru akcije Mladi na napredek Celje; enote so katalogizirane ter obdelane tudi po skupinah UDK) in drugo (neobdelane arhivske dvojnice v skladišču, zbirka glasil podjetij in ustanov območja (tudi netiskanih) ter drobni tiski (prospekti, vabila, programi razstav itd.)).

Neposredno v zvezi s posebnimi zbirkami poteka tudi drugo delo kot sestavljanje bibliografij (npr. Bibliografija Franja Roša, V: Celjski zbornik, 1985), urejanje posebne spominske delovne sobe Vladimira Levstika, prevzemanje zapuščin (Roš, Bolhar), pripravljane domoznanskih razstav in vodstva po njih, zbiranje gradiva oz. bio- in bibliografskih podatkov o likovnih ustvarjalcih celjskega območja in urejanje pregleda razstavne dejavnosti, organiziranje lit. večerov in podobno.

Posebni del domoznanske dejavnosti predstavlja sprotno dokumentiranje člankov iz časopisja kot skupna akcija z občinskim INDOK centrom, ki to delo tudi financira. Tako oddelek iz časopisov Novi tednik, Večer, Delo, Dnevnik, Komunist, Delavska enotnost, Naši razgledi, Sedem dni, Mladina in Nedeljski vsebinsko, bibliografsko in tehnično obdela vse prispevke, ki se nanašajo na območje celjske občine. Posebne dokumentacijske kartice vložijo po abecedi gesel, članke same pa izrežejo ter v posebnih mapah razvrstijo po sistematskih skupinah v omarice.

3.4. Koroška osrednja knjižnica "Dr. Franc Sušnik", Ravne na Koroškem

Ko je bila l. 1949 ustanovljena študijska knjižnica na Ravnah, je zapisala že v svoj ustanovitveni akt, da je eden njenih važnih namenov zbirati, hraniti in strokovno obdelovati tudi domoznansko gradivo za Koroško krajino in s posebno prizadevnostjo zbirati vse, kar je koroška kultura dediščina. Da se je lotila te zahtevne naloge, in jo je do danes tudi uspešno opravljala, ima knjižnica več razlogov:

- domoznanska dejavnost je gojila po vzoru drugih študijskih knjižnic,
- posebej je čutila, da pokrajina, ki je bila stoletja narodnostno izpostavljena in nekaj zadnjih desetletij tudi predmet brezobzirnih političnih in mednarodnih manipulacij, še zlasti potrebuje tako dejavnost.
- zunaj državnih meja je ostala večina uradnih dokumentov kot pričevalcev o preteklosti,
- vse bolj se je oblikovala posebna geografska (delno tudi upravna) enota, na območju katere je imela ravenska knjižnica edina pogoje za tako dejavnost.

V okviru svoje domoznanske dejavnosti knjižnica tudi danes zbira, obdeluje in daje v uporabo gradivo, ki se kakorkoli nanaša na celotno Koroško (po dogovoru s Celovcem) oz. na Koroško krajino (območje občin Ravne, Slovenj Gradec, Dravograd in Radlje). Pri tem knjižnica zavestno daje prednost gradivu, ki se nanaša na sedanost in prihodnost (pred gradivom o preteklosti), potem pomembnosti in aktualnosti problematike (pred kakršnim koli odnosom pisca do območja) ter skuša po enakih principih upoštevati vsa področja človeške dejavnosti (ne le umetnosti oz. humanistike).

Z ozirom na vrste domoznanskega gradiva knjižnica zbira knjižno in drugo tiskano gradivo (gradivo je postavljeno v posebni domoznanski zbirki, ki je s posebnim režimom izposoje tudi arhiv domoznanskega gradiva, vključena pa je v centralni knjižnični katalog),

rokopise in notno gradivo (predvsem literarnih in drugih ustvarjalcev, tudi iz zamejstva; gradivo je evidentirano in primerno spravljeno v trezorjih, ni pa še v celoti obdelano po strokovnih pravilih, čeprav so to dela Prežiha, Kotnika, Suhodolčana, Špicarja in drugih),

kartografsko gradivo (v katerem najdemo tudi specialke za zamejsko Koroško; gradivo je evidentirano, zaradi prostora in neprimerne opreme ni postavljeno ter bibliografsko obdelano),

fotografsko gradivo (ki ga knjižnica iz več razlogov zbira le za ravensko občino; bogato zbirko skuša knjižnica prenesti (vsaj v glavnem) v delavski muzej, ki je notranja organizacijska enota knjižnice),

drobne tiske (evidentirani in neobdelani),

avdiovizualno gradivo (zanj skušajo urediti medioteko oz. omogočiti uporabo) ter

gradivo, ki nastaja (večinoma) na podlagi knjižničnega domoznanskega gradiva (raziskovalne naloge, disertacije, diplomske in seminarske naloge predvsem domačinov).

Ob zbiranju gradiva predstavlja pomemben del domoznanske dejavnosti knjižnice tudi obdelava primarnih dokumentov. Čeprav vse gradivo iz razumljivih razlogov niti bibliotekarsko ni obdelano, pa delavci knjižnice ažurno dopolnjujejo kartotečno lokalno bibliografijo, za katero črpajo podatke iz monografskih del, zbornikov, serijskih publikacij itd, za celotno regijo.

Na podlagi teh katalogov so nastale številne in obsežne bibliografije, kot npr. Koroška bibliografija (V: Med Peco in Pohorjem, 1965; 1975), Bibliografija dr. Franca Sušnika (1980), Bibliografija Leopolda Suhadolčana (1980), Bibliografija Karla Prušnika-Gašperja (1982), bibliografija narodnoosvobodilnega boja in fašističnega nasilja na Koroškem (1985) ter druge.

Podobne pozornosti so vredne tudi bibliografsko-dokumentacijske objave kataložnih novosti v biltenu občinskega INDOK centra pod naslovom Mežiška dolina v sredstvih javnega obveščanja ter periodični propagandni zapisi Novosti naše študijske knjižnice (od l. 1964), v katerih obsega precejšen delež tudi domoznansko gradivo.

Posebej bi še omenili zbiranje jezikovnega gradiva, za katerega se (z ozirom na območje) zanimajo uporabniki ožjega in širšega (slovenskega) prostora.

3.5. Osrednja knjižnica občine Kranj

Kranjska knjižnica ¹⁶ je usmerjena v izdelovanje splošne dokumentacije, v kateri je "domoznanska dokumentacija za območje Gorenjske" njen sestavni del. Razširitev dejavnosti temelji na podlagi zahtev uporabnikov in dopolnjuje zaostajanje pri izhajanju Slovenske bibliografije in Slovenskega biografskega leksikona. Dokumentacijo opravljajo trije delavci v študijskem oddelku poleg svojega tekočega dela.

Knjižno in časopisno gradivo je združeno v signaturni postavitvi razen tovarniških glasil, ki so postavljena ločeno in urejena po abecedi in kronološko. Knjižno gradivo o Gorenjski od leta 1980 obdelujejo tudi za ločeni abecedni imenski katalog.

Dokumentacijo izčrpčujejo iz vsega slovenskega in dela jugoslovanskega tiska (leta 1984 7.894 listkov, od tega 5.004 domoznanskih). Zelo podrobno izčrpčujejo npr. vse gradivo o Prešernu. Dokumentacijski katalog je urejen po UDK, poleg tega je še register tem. Gorenjsko gradivo ločijo v katalogu po natipkanih listkih.

Informacijska dejavnost v študijskem oddelku je obogatena s podatki iz dokumentacije. Med 1690 temami, ki so jih uporabniki leta 1984 iskali, je bilo 1.053 splošnih in 637 domoznanskih. Za podatke iz dokumentacije so sestavili selektivne tablice, ki jih uporabljajo informatorji v knjižnični mreži. Nekaj časa so izdajali bilten dokumentacije "Časopisi pišejo o ...", kjer so bile zajete tudi domoznanske informacije.

3.6. Osrednja knjižnica Srečka Vilharja, Koper

Domoznanska dejavnost knjižnice je bila opredeljena kot osrednja naloga ob ustanovitvi študijske knjižnice 1956. leta. Knjižnica je imela nalogo, da "načrtno zbira in urejuje vse publikacije, ki se nanašajo na območje okraja Koper... in " da preučuje kulturno in občo problematiko okraja Koper v preteklosti in sedanosti".¹⁷ Zbiranje italijanskega domoznanskega gradiva je gojila pred tem že Biblioteca civica.

Domoznanski oddelek, ki je bil ustanovljen 1975. leta ima tri naloge: 1. zbira, obdeluje in hrani gradivo, 2. dokumentira gradivo in sestavlja bibliografije, 3. posreduje informacije, izposoja in pripravlja razstave. V oddelku sta zaposleni dve delavki (višja bibliotekarka in bibliotekarka-dokumentalistka).

Oddelek zbira gradivo z območja Primorske, hrvaške Istre, kolikor se povezuje s Slovenci in zamejstva v Italiji, kolikor obravnava Slovence.¹⁸ Gradivo prihaja z obveznim izvodom, nakupi, zamenami in darovi; nepopolno gradivo postopoma dopolnjujejo. Knjižno in časopisno gradivo je postavljeno ločeno od ostalega fonda v knjižnici. Drugo domoznansko gradivo je postavljeno bodisi samostojno (ali skupaj z nedomoznanskim gradivom) in obsega: rokopisno gradivo in raritete, geografsko gradivo, muzikalije, drobne tiske, partizanski tisk in Grisonijevo zbirko. Gradivo je odloženo po abecedi, kronološko ali po grobi oznaki po UDK.

Večji del knjižnega in časopisnega gradiva je obdelan v katalogih: abecednem imenskem, po UDK, geselniku, po krajih tiska, katalogu periodike oz. periodike po krajih tiska. Drugo domoznansko gradivo je obdelano delno: abecedno imenska kataloga sta za partizanski tisk in Grisonijevo zbirko, za rokopisno gradivo in raritete katalog nastaja.

Domoznanska dokumentacija je nastajala po mariborskem in novomeškem vzoru, navodilih matične službe NUK in iz lastnih pobud. Obsega dvoje dokumentacij: 1. iz monografskih del in zbornikov z domoznansko vsebino, 2. člankov iz časopisja. Podatke iz prve skupine vlagajo v domoznanske kataloge skupaj z obdelanim knjižnim in časopisnim gradivom. Podatke, ki nastajajo na podlagi tekoče dokumentacije člankov iz primorskih časopisov in deloma iz osrednjih slovenskih in drugih časopisov, vlagajo v kataloge po UDK in geselnik. Poleg tega nastaja katalog javnih delavcev Primorske.

Na podlagi domoznanskega gradiva so nastajale bibliografije o primorskem časopisju, italijanskem časopisju v Kopru po drugi svetovni vojni, člankov o pomorstvu, člankov v koprskih zbornikih in revijah.

Domoznanski oddelek dnevno posreduje informacije in izposoja gradivo v čitalnici. Za šolske skupine pripravlja razlage in vodstva po razstavah. Pripravlja sistematične tematske razstave o pomembnih ustvarjalcih in domoznanskem gradivu, ki ga knjižnica hrani. Svojo dejavnost popularizira s članki o strokovnem delu in z obvestili o razstavah.

3.7. Pokrajinska in študijska knjižnica, Murska Sobota

Pokrajinska in študijska knjižnica v Murski Soboti, deluje v sklopu Kulturnega centra, opravlja domoznansko dejavnost za Prekmurje, zadnje čase pa, predvsem iz praktičnih razlogov (usmerjeno izobraževanje), sega tudi na območje pomurskih občin Gornja Radgona in Ljutomer. V okviru te njene dejavnosti velja njeno zanimanje gradivu in informacijam, ki so na območje vezani vsebinsko, ob tem pa zbira tudi podatke o prekmurskih (pomurskih) avtorjih, o izdajah Pomurske založbe (tudi bibliografija iz l. 1979), tiskih območnih tiskarn in drugem.

Domoznansko gradivo (prekmuriano/pomuriano) v knjižnici zbirajo oz. obdelujejo v več skupinah, ki pa imajo v glavnem domoznanski značaj;

knjige in periodiko posebej odlagajo (večinoma) tudi kot arhivski izvod,

rokopisi so hranjeni v trezorjih po zaporednih številkah prispelosti; zanje načrtujejo knjižni katalog,

raritete (v trezorju) imajo abecedni imenski katalog, lokalni katalog ter katalog po strokah UDK,

muzikalije (predvsem notno gradivo) stoji na posebnih policah, gradivo pa je obdelano v abecednem imenskem in strokovnem katalogu,

kartografsko gradivo (v posebnih mapah) ima geselski in strokovni (UDK) katalog,

razglednice so v posebnem albumu z abecednim kazalom in zemljevidom,

fotokopije gradiva, ki ga knjižnica sicer nima; obdelane so s križnim katalogom,

fascikli imajo dve skupini a) arhivsko gradivo s posebnimi sezname v mapah, b) seminarske in diplomske naloge o območju, ki imajo posebni križni katalog,

fotografije v posebnih albumih z vsebinskim kazalom,

fonografsko (avdiovizualno) gradivo je primerno spravljeno ter ima posebni listkovni katalog,

mikrofilmi (gradiva), ki imajo katalog skupaj z ostalim knjižničnim gradivom,

drobne tiske, ki so v posebnih folijah shranjeni v registrotorjih po tematiki, niso obdelani; tematika je ločena

a) drobni tiski pomurskih OZD (hranjeno po abecedi nazivov),

b) drobni tiski pomurskih tiskarn (razdeljeno po nazivih gradiva) in c) ostali drobni tiski.

Na podlagi gradiva ter bibliografij (npr. slovenske) nastaja bibliografski katalog avtorjev z območja (za vsa področja znanosti in umetnosti) ter drugih avtorjev, ki pišejo o Prekmurju (Pomurju). Ta bibliografski katalog je razdeljen na abecedni imenski del, strokovni (UDK) del, katalog Ljudske pravice (abecedni imenski), geselski katalog izpisov iz zgodovine Prekmurja ter analitični impresum.

Posebej za celotno domoznansko zbirko pripravljajo centralni katalog vsega gradiva.

Važen del domoznanske dejavnosti so prigodne in druge razstave na temo domoznanstva. Ob njih nastajajo posebne mape s takim gradivom, ki so lahko tudi del zbirke map za biografske skice prekmurskih avtorjev.

Žal pa za domoznansko dejavnost ni določen posebni delavec in tako vse delo v zvezi z njo ostaja le del delovnih obveznosti enega samega človeka.

3.8. Študijska knjižnica Mirana Jarca, Novo mesto

Oddelek domoznanske bibliografije Dolenjske deluje od 1966. leta in "sodi med temeljne informacijske vire, ker znanstveno obdeluje bibliotečno gradivo o Dolenjski, izpisuje in dokumentira pomembne objave o Dolenjski iz slovenskih periodik in izpisuje tudi sestavke iz periodik iz prejšnjih let, ko v knjižnici še ni bila organizirana ta služba. Oddelek vodi alfabetarij dolenjskih naselij in alfabetarij pomembnih oseb, ki so javno delovale na Dolenjskem ali pa bile za pokrajino pomembne". (Statut knjižnice, 37. člen str. 11). V oddelku delata dve delavki (mesto bibliotekarja -bibliografa je sistemizirano od leta 1972).

Domoznansko knjižno in časopisno gradivo je uvrščeno med centralni knjižnični fond, obdelano in dostopno v centralnih katalogih (abecednem imenskem in katalogu po UDK).

Posebne zbirke Boga Komelja imajo večinoma domoznansko gradivo. Bogate so zbirke rokopisnega gradiva, drobnega tiska in starih fotografij, ki so skrbno urejene v mapah in urejene po temah, abecedi ali kronološko s podrobnimi opisi gradiva in vsebinskimi kazali. Skrbno zbirajo vse težje dostopno gradivo, npr. šolska glačila, glasila krajevnih skupnosti ali separate znanstvenih delavcev.

Domoznansko dokumentacijo sestavljata dva dela: 1. domoznanski katalog knjig, ki je v izdelavi, in 2. bibliografijo člankov. Dokumentacija člankov je tekoča in retrospektivna. Iz periodike so izpisovali članke od leta 1966, iz vse tekoče slovenske periodike pa izčrpajo od 1972. Retrospektivno izčrpajo Dolenjski list (začel izhajati 1950), v načrtu pa imajo izpisovanje predvojnih glasil. Večinoma so članki anotirani.

Kriterij za izpisovanje člankov je povzet po Slovenski bibliografiji, vendar je selekcija manj ostra. Pomembni so avtor, kvaliteta in trajna vrednost članka. Najmanj je ostra selekcija za področje kulture, šolstva in družbeno-političnega življenja, ostrejša za gospodarske vesti in najostrejša za športne novice.

Dokumentacijo sestavljajo za 17 dolenjskih občin, za katere je bil sestavljen alfabetařij naselij na podlagi podatkov iz leta 1964.

Alfabetařij javnih delavcev Dolenjske so začeli voditi 1972. leta na podlagi SBL in štiriindvajset drugih virov. Leta 1984 je obsegal 2.487 imen s podatki o rojstvu, smrti in delovanju. Vodijo še katalog virov dokumentacije.

Na podlagi domoznanskega gradiva sestavljajo Gradivo za dolenjski biografski leksikon, ki izhaja v Dolenjskih razgledih (od leta 1980, obdelano do črke H), osebne bibliografije (npr. v katalogu o Marjanu Mušiču) in razstave.

Uporabniki domoznanskih informacij so največkrat dijaki, študenti in novinarji. Domoznanskega gradiva ne izposojajo na dom.

3.9. Univerzitetna knjižnica Maribor

V mariborski Univerzitetni knjižnici (nekdanji študijski knjižnici) predstavlja domoznanska dejavnost enega bistvenih delov njenega delovanja že od njenih začetkov oz. je tudi njena ustanovitev izšla iz domoznanskih potreb. Na teh osnovah tudi danes ob funkciji univerzitetne knjižnice opravlja domoznanske naloge za Maribor ter območje večjega dela severovzhodne Slovenije.

Njeno domoznansko dejavnost lahko razdelimo v dva dela:
a) zbiranje in obdelovanje (ter hranjenje) domoznanskega gradiva, sem lahko štejemo tudi razstavno dejavnost, in
b) dokumentiranje tega gradiva in sestavljanje lokalnih bibliografij. Prvo nalogo opravlja knjižnica kot celota (s pomočjo posameznih knjižničnih služb), drugo pa oddelek za bibliografijo in dokumentacijo, ki za svoje delovanje zaposluje posebne kadre.

Čeprav knjižnica domoznanskega gradiva ne postavlja v ločeni zbirki (in je vključeno v redni knjižnični fond), posveča pridobivanju tega gradiva posebno pozornost. Tako obvezni izvod načrtno dopolnjuje z nakupi in podobnimi akcijami, darovi, zamenami in drugimi načini. Podobno izpopolnjuje starejši fond (mikrofilme) ter vrzeli v zbirkah gradiva o Štajerski (celo na podlagi avstrijskih bibliografij).

Domoznansko knjižno in časopisno gradivo je torej postavljeno v rednih zbirkah ter tako tudi obdelano v centralnem knjižničnem katalogu (abecednem imenskem in sistematskem po skupinah UDK). Kot arhivska knjižnica to gradivo tudi arhivira (primerke obveznega izvoda ter mariborske tiske oz. izdaje). Podobno velja za polpublicirana šolska glasila, glasila krajevnih skupnosti in drugo z območja Maribora.

Gradivo drugih tipov je (skupaj z nedomoznanskim gradivom) vključeno v posebne zbirke. Tako je rokopisno gradivo postavljeno v trezorjih (skupaj z nekaterimi raritetami), posebej obdelano (skoraj v celoti) v tiskanih katalogih (Katalog rokopisov Ms 1 - Ms 300, 1978, in Katalog rokopisov Ms 301 - Ms 600, 1983), delno pa tudi v posebni listkovni kartoteki;

geografska zbirka, ki se bogati predvsem z obveznimi izvodi in nakupi, je postavljena posebej ter obdelana v štirih posebnih katalogih:

abecednem imenskem, stvarnem (geselskem), sistematskem (UDK), založniškem ter posebnim katalogom za atlase;

muzikalije in fonografsko gradivo prihajajo v knjižnico predvsem kot obvezni izvod (notno gradivo tudi kot arhivska dvojnica), del starejšega gradiva je obdelan, trenutno pa knjižnica le evidentira notno gradivo, fonografsko pa samo odlaga;

v zbirki drobnih tiskov postavlja in obdeluje knjižnica tri skupine gradiva: razglednice, slikovni material ter ostale drobne tiske. Razglednice in manjše umetniške reprodukcije so po abecednem redu vložene v posebni katalog, nadrobno pa še abecedno imensko obdelane; slikovni material ter ostali drobni tiski so odloženi v posebnih mapah, obdelani v abecednem imenskem katalogu ter vsaka skupina v posebnem geselskem katalogu; del gradiva iz tretje skupine ni obdelan, saj knjižnica katalogizira le izbrano gradivo, pri čemer je gradivo, vezano na Maribor, obdelano v celoti.

Velik del domoznanske dejavnosti odpade na oddelek za bibliografijo in dokumentacijo, ki se posveča izdelovanju lokalnih ter sorodnih bibliografij ter domoznanski dokumentaciji.

Pri dokumentacijskem delu izčrpuje izjemoma le časopisje (najteže dostopne informacije), in sicer sprotno (tekoča dokumentacija najširšega izbora slovenskega časopisja s

kakršnokoli tematiko o severovzhodni Sloveniji) in retrospektivno (dokumentacija starejšega slovenskega in nemškega časopisja za Maribor, deloma tudi za severovzhodno Slovenijo; posebej natančno je bila obdelana Maruburger Zeitung).

Na osnovi dokumentacijskih katalogov, pa tudi sicer, so v oddelku nastajale tudi (lokalne) bibliografije. V tem sklopu so bile izdane: serija Bibliografija o Mariboru (Monografije, 1975, in Mariborska periodika, 1979), dve bibliografiji založbe Obzorja (1970, 1984), dvoje bibliografskih kazal Časopisa za zgodovino in narodopisje (1965, 1982), bibliografija mariborskega gledališča (1969), pet zvezkov bibliografije učiteljev in sodelavcev mariborske univerze (1970, 1973, 1977, 1979, 1984) itd.

Posebej lahko v okviru te dejavnosti mariborske Univerzitetne knjižnice še omenimo intenzivno razstavno dejavnost ter publicistično delo na temo domoznanstva, nenazadnje pa tudi nekatere teoretična razmišljanja o domoznanski dejavnosti v knjižnicah nasploh.

4. KONCEPT DOMOZNANSKE DEJAVNOSTI V SISTEMU SLOVENSKE
KNJIŽNIČNOINFORMACIJSKE MREŽE

4.1. Domoznanska dejavnost v knjižnici

je del splošne knjižničarske dejavnosti (v glavnem splošno-izobraževalnih knjižnic) in s svojim specifično organiziranim pretokom informacij tudi sestavni del knjižnično-informacijskega sistema.¹⁹ Celotno domoznansko dejavnost knjižnic lahko razdelimo na štiri stopnje:

- zbiranje domoznanskega gradiva oz. podatkov (informacij)
- obdelava gradiva ter urejanje podatkov (informacij)
- hranjenje gradiva oz. podatkov (informacij)
- nudenje in dostavljanje gradiva oz. podatkov (informacij)

Domoznansko dejavnost lahko uspešno opravlja knjižnica, ki izpolnjuje določene pogoje: imeti mora obsežno gradivo ali materialne možnosti, da domoznansko gradivo nabavlja, zadostno in primerno kadrovske zasedbo, odgovarjajoče tehnične zmogljivosti ter urejeno financiranje take dejavnosti.

4.1.1. Kadri

Za opravljanje domoznanske dejavnosti so v knjižnici lahko določeni posebni kadri, lahko pa to dejavnost delavci opravljajo v okviru svojih siceršnjih del in nalog. V vsakem primeru opravljajo knjižnični delavci s tako dejavnostjo zelo zahtevna in družbeno odgovorna opravila, za katera niti ni mogoče predvideti posebnega izobraževanja. Delavec v taki dejavnosti še zdaleč ne more biti samo ozko specializirani zgodovinar, geograf, etnolog, sociolog, politolog, lingvist, literarni zgodovinar, biograf ali celo samo bibliotekar, pač pa mora imeti nepristranski in strokovno neoporečen odnos do vse domoznanske materije, ki jo s pomoč-

jo teoretične razgledanosti v informatiki in bibliotekarske rutine v obliki informacij posreduje uporabniku, pa naj gre za zgodovino in etnologijo, aktualno kulturno in komunalno politiko ali sodelovanje v samoupravnem odločanju. Delavec v tej dejavnosti nikakor ni proučevalec v strogem pomenu besede (kot si ga zamišlja Glazer), pač pa lahko vrši zahtevno (in zamudno) predpripravo znanstvenega dela in mu torej zaupamo odgovorno delo oziroma podatke in informacije.

Nujno je treba delavcem v tej dejavnosti posebej omogočiti dodatno izobraževanje v vseh oblikah, živ stik z življenjem območja, za katerega delajo, njihovo delo pa vsestransko pravilno ovrednotiti.

4.1.2. Prostori in oprema

Brez potrebnih prostorov, vsaj za deponiranje gradiva in kataloge, si domoznanske dejavnosti v knjižnici ne moremo predstavljati. Primernost prostorov določajo splošni standardi za knjižnice.

Nekaj več je treba reči o opremi. Primerna oprema knjižnice za domoznansko dejavnost je le tista, ki omogoča ustrezno in varno postavitvev fonda, strokovno in ažurno obdelavo oz. nudenje informacij.

Raznovrstnost domoznanskega gradiva zahteva strogo selekcijo pri postavljanju oz. skladiščenju fonda. Če za postavitev knjižnih enot zadoščajo police, moramo nekatere publikacije in efemerno gradivo postavljati v mape, geografske karte v posebne omare, posebej pa še zavarovati avdiovizualno gradivo.

V novejšem času vse bolj sili v ospredje tudi vprašanje opreme, ki služi za obdelavo gradiva. V manjših knjižnicah bo za obdelavo domoznanskega gradiva najbrže še zadoščal klasični način z izdelovanjem abecednih in strokovnih katalogov, v večjih, ki uvajajo tudi analitično obdelavo gradiva, pa po-

staja računalniška oprema nuja, predvsem še za interaktivno povezavo z drugimi (knjižničnimi) institucijami oz. za maksimalno koriščenje baz podatkov

4.1.3. Financiranje

Domoznanska dejavnost bo uspešna, če bo imela zagotovljeno financiranje. To mislimo na zagotavljanje primerne materialne osnove za tako dejavnost (gradivo, kadri, prostor, oprema), pa tudi določanje ključa za financiranje. Če je namreč dejavnost namenjena širšemu območju, mora zanjo skrbeti celotno območje, ne pa samo komuna, v kateri se nahaja določena knjižnica, ki tako dejavnost opravlja; kraj oz. ožja družbenopolitična skupnost pa finančno pokriva svoj delež v domoznanski dejavnosti knjižnice.

4.2. Domoznansko gradivo

Že iz uvoda sledi, da je domoznansko gradivo tako knjižnično gradivo, ki zajema najširši zbir strokovnih oz. tematskih področij, je pa na kakršenkoli način povezano z določenim geografskim ali upravnim območjem, na katerem knjižnica sicer deluje. Primerno ga je razdeliti na dve osnovni skupini: primarno in sekundarno gradivo. Primarno je tisto gradivo, ki je vsebinsko (tematsko) vezano na območje ali kraj, mesto nastanka pa pri tem ni pomembno; sekundarno gradivo pa so a) lokalni tiskani (z območja je založnik, izdajatelj, tiskar in b) vsa dela avtorjev, ki z območja izhajajo ali tu delajo.

Po tej dihotomiji gradivo vedno težko razvrstimo, saj je isto gradivo istočasno lahko primarno in sekundarno domoznansko (na območju tiskana lokalna zgodovina domačega avtorja), v drugi skupini pa se pojavlja tudi gradivo, ki na sebi nima pravzaprav nič domoznanskega (tiskarska produkcija za inozemskega naročnika) ali pa je domoznansko zelo posredno (npr. strokovna dela tehnikov, ki so bili rojeni na območju oz. tu delajo).²⁰

Knjižnica bo zbirala primarno domoznansko gradivo, pri sekundarnem pa bo ravnala zelo preudarno ter ga zbirala po določeni prednostni lestvici. Predvsem se bo izogibala podvajanju (za posamezne osebnosti lahko zbira gradivo knjižnica, na področju katere se je rodil, ali pa tista, na območju katere dela), enosmernemu zanimanju za umetnost in zgodovino ali zbiranju gradiva, ki ima domoznansko neznatno (posredno) vrednost (tiskarska produkcija za inozemske naročnike).

Pri zbiranju domoznanskega gradiva se knjižnice morajo držati določil zakonov o knjižničarstvu oz. naravni in kulturni dediščini,²¹ ki sicer dokaj nejasno, a vsaj v osnovi ločujeta knjižničarsko gradivo od arhivskega, muzejskega, galerijskega itd. gradiva. Domoznanska knjižnica bo predvsem zbirala tipično in nesporno knjižničarsko gradivo, ostalo pa le po dogovoru z institucijo, ki s svojo dejavnostjo sega na mejno področje (npr. likovna dela).

Knjižnica se pri zbiranju gradiva tudi ne bo časovno omejila. Ažurno bo nabavljala najnovejšo knjižno in drugo produkcijo, ki je v danem trenutku tudi najbolj dostopna, ves čas pa bo intenzivno dopolnjevala svoj fond tudi s starejšim gradivom.

4.2.1. Tipologija domoznanskega gradiva

Na podlagi posameznih razvrstitev domoznanskega gradiva v knjižnicah, ki smo jih že omenjali, lahko določimo le osnovne tipe takega gradiva:

1. publicirana dela (samostojne in serijske publikacije: monografije, časopisje, periodični in drugi zborniki)
2. publikacije (gradivo, ki ni namenjeno knjigotrški mreži: uradne in poluradne publikacije, raziskovalne naloge, disertacije, gradiva posvetovanj, urbanistični elaborati, bilteni, šolska glasila, drobni tisk itd.)
3. rokopisi (tudi tipkopisi znamenitih osebnosti, njihova korespondenca itd.)

4. geografske karte in podobno gradivo
5. notni zapisi
6. avdiovizualno gradivo (glasbeno, govorno, filmi, video)
7. slikovno gradivo (fotografije, razglednice)
8. drugo gradivo (efemerno gradivo: plakati, letaki, programi, vabila, prospekti, reklama, sporočila verskih skupnosti in podobno).

4.2.2. Pridobivanje gradiva

Osnova za dobro domoznansko dejavnost knjižnice je zadosten obseg domoznanskega gradiva. Pri tem ne mislimo samo na stari knjižnični fond, ampak predvsem na dotok novega gradiva. Tudi sam obvezni izvod slovenskih tiskov ne more zadoščati, čeprav lahko pripomore k temu, da lahko domoznanska služba glavnino svojih akcesijskih moči usmeri na pridobivanje takega gradiva, ki ni zajeto v obveznem izvodu.

Lahko trdimo, da je pridobivanje gradiva eno najzahtevnejših opravil domoznanske dejavnosti, še zlasti, če hočemo zajeti večino tovrstnega gradiva. Služba za pridobivanje gradiva se mora svoje naloge lotevati načrtno in premišljeno. Najprej okvirno določi tipologijo gradiva, ki ga želi pridobiti za domoznansko dejavnost, na tej podlagi izbere konkretne vrste gradiva, ki ima domoznansko vrednost za določeno območje, ter nato poišče poti, kako bo do tega gradiva prišla. Pri tem se mora najtesneje povezovati z vsakovrstnimi institucijami na območju, najti mora stik s posamezniki, ki ji lahko pri tem delu pomagajo, udeležuje se "domoznanskih" in drugih zborovanj, ki so neposredni vir domoznanskih informacij oz. gradiva. O stalnem in načrtnem spremljanju produkcije knjižničarskega gradiva najbrž ni treba izgubljati besed.

Še posebej pa moramo ponovno poudariti, da mora akcesijska služba pri odločanju za gradivo upoštevati domoznansko informativno vrednost, pri čemer je tip (vrsta) gradiva irelevanten.

4.2.3. Postavitev domoznanskega gradiva

Že zaradi raznolikosti domoznanskega gradiva imamo pri postavljanju precej problemov, saj vsak tip zahteva samostojno postavitev v okviru posameznih zbirk. Zato je najenostavneje, če lahko tako gradivo vključimo med ostali knjižnični fond, iščemo pa ga s pomočjo dobro urejenega domoznanskega kataloga. Več težav imamo, če iz tega gradiva postavimo ločeno domoznansko zbirko, ki jo povrh oblikujemo še po načelih prostega pristopa. Taka zbirka namreč nikoli ni popolna, saj moramo npr. iz varnostnih razlogov izločiti redke in dragocene tiske in rokopise, težko pa je vanjo vključiti tudi avdiovizualno in efemerno gradivo. Veliko nedoslednosti lahko zagrešimo še z gradivom, ki je v prvi vrsti nima domoznanskega značaja, s svojimi deli pa spada tudi v tako zbirko, npr. članek v časopisju. Ali bomo v takih primerih vedno nabavljali dvojnice ali pa iz redne zbirke izločili "domoznanski" del ter ga postavili v posebno zbirko.

Očitno lahko v posebno domoznansko zbirko vključimo le temeljna domoznanska dela ter ostalo gradivo, ki ga lahko ponudimo v prostem prisotpu. V taki zbirki predvsem ne smejo manjkati lokalna glasila, uradne in poluradne publikacije ter delegatsko gradivo, ki imajo za uporabnika - občana neprecenljivo aktualno informativno vrednost.

Seveda pa v oddelek postavimo posebno priročno zbirko (adresarji, leksikoni, bibliografije i. p.), ki lahko služi delavcem v oddelku ali uporabnikom.

4.2.4. Arhiviranje domoznanskega gradiva

Za vsako enoto domoznanskega gradiva, ki jo knjižnica dokumentacijsko obdela, si bo le-ta prizadevala, da bo prisotna v njenem fondu in na razpolago uporabnikom, celo v več izvodih.

Dodatno nabavljanje dvojnic za arhiviranje domoznanskega gradiva povzroča knjižnicam nemalo finančnih in prostorskih težav, zato ga težko priporočamo ali predpišemo. Če ima knjižnica res pogoje za to, bo tako gradivo tudi arhivirala, sicer pa bo skrbela za ohranitev prezenčnega izvoda z omejitvami pri izposoji (npr. na dom). Posebne pozornosti mora biti deležno gradivo, ki je unikat ali po svoji naravi tako, da kot obvezni izvod ni arhivirano v pristojnih knjižnicah.

4.3. Domoznanska dokumentacija v knjižnicah

Knjižnična obdelava domoznanskega gradiva spada med najvažnejša opravila domoznanske dejavnosti, čeprav ji knjižnice niso vedno posvečale potrebne pozornosti. Zbrano, a neobdelano gradivo nima nobene informativne vrednosti; pripravljane informacij pa je poglavitni cilj celotne domoznanske dejavnosti.

Domoznansko gradivo obdelujemo sprotno, torej takoj ali kmalu nato, ko ga pridobimo. Obdelava gradiva je izdelovanje sekundarnih dokumentov (=baze informacij v obliki kataloga ali računalniškega izpisa) na osnovi primarnih dokumentov, ki nam posredujejo domoznansko informacijo, t. j. urejen skupek podatkov o nekem naravnem, družbenem pojavu ali osebi (ter odnosu med njimi) z območja, ki ga s svojim delovanjem pokriva domoznanska dejavnost posamezne knjižnice.

Obdelava primarnih dokumentov je dvojna, bibliografske in dokumentacijska. Prva z bibliografsko adresno popiše enoto knjižničnega gradiva (bibliografski opis), z drugo pa tako enoto obdelamo vsebinsko oz. razčlenimo t. j. analitično dokumentiramo. Ker je rezultat obeh sekundarni element, lahko oba postopka imenujemo dokumentacija v širšem pomenu besede, medtem ko drugega okarakteriziramo z izrazi prava dokumentacija, analitična dokumentacija oz. dokumentacija v ožjem pomenu besede.

Če je obdelava gradiva eden najvažnejših delov domoznanske dejavnosti, potem lahko rečemo, da so katalogi (v zadnjem času mikrofiši in računalniški izpisi) bistveni sestavni del domoznanske zbirke, ki ga zlasti lahko odlikujejo strokovna urejenost in ažurnost.

V osnovi ločimo torej dve vrsti domoznanskih katalogov: bibliografskega in dokumentacijskega. S prvim popišemo enote različnih tipov domoznanskega gradiva (abecedno, strokovno sistematsko ter ga ponavadi ločeno postavljamo za različne tipe gradiva), z drugim pa analitični obdelano predvsem publicirano in polpublicirano gradivo. Dokumentacijski katalog lahko smotrno združimo s sistematskim bibliografskim katalogom istovrstnega gradiva.

Tudi za obdelavo domoznanskega gradiva veljajo načela, ki smo jih navedli že pri poglavju o zbiranju le-tega oz. lahko rečemo, da je neposredno odvisna od zbiranja. Ažurno obdelujemo novo (aktualno) gradivo, sproti obdelamo tudi dotok starejšega gradiva, v obdelavo (zlasti analitično) pa skušamo pritegniti že postavljeni fond, ki take obdelave še ni bil deležen. Z bibliografsko obdelavo popišemo vse gradivo v knjižnici, z analitično dokumentacijo pa skušamo zajeti čim več domoznanskega gradiva različnih tipov, v glavnem pa izbrane samostojne in serijske publikacije (monografije, zborniki, časopisje, uradne in poluradne publikacije, raziskovalna dela, gradiva posvetovanj, avdiovizualno gradivo itd.).

Pri bibliografskih opisih upoštevamo mednarodne standarde, pri izdelavi dokumentacijskega sekundarnega dokumenta pa ob bibliografski adresi posebej pazimo na oblikovanje točne in strnjene anotacije.

Vse sekundarne dokumente urejamo abecedno oziroma sistematsko po geslih ali s pomočjo vrstilcev UDK. Vse več izkušenj kaže na to, da bi naj knjižnica iz sekundarnih dokumentov

za različne vrste domoznanskega gradiva oblikovala enoten (centralni) domoznanski katalog, v katerem najdemo informacije (podatke) o isti temi na enem samem mestu.

Aktualno bazo podatkov skušamo ponuditi kar največjemu številu (potencialnih) uporabnikov. Tako se poslužimo sredstev javnega obveščanja, bibliografskih izdaj ali si pomagamo tudi s publicističnim delom oziroma tematskimi (prigodnimi) razstavami. Pri tem upoštevamo želje (nivo) uporabnikov (selekcija informacij).

4.4. Domoznanski oddelek v knjižnici

Povedali smo že, da knjižnica lahko vrši domoznansko dejavnost, ne da bi postavljala domoznansko gradivo ter bi za tako dejavnost skrbeli posebej določeni kadri. Zlasti za večje knjižnice pa je primerno, da organizirajo posebne oddelke, ki opravljajo le domoznansko dejavnost, pri tem pa se tesno povezujejo z drugimi službami v knjižnicah.

Nekako smo že omenili, da ni prvenstvena naloga domoznanskega oddelka, da hrani primarne dokumente (to lahko zanj opravijo drugi oddelki v knjižnici), pač pa, da je njegova bistvena funkcija odkrivanje in pridobivanje vseh vrst domoznanskega gradiva, obdelava tega gradiva ter nudenje vseh vrst domoznanskih informacij. Po teoriji informatike²² bi domoznanski oddelek lahko poimenovali specializirani informacijski center za področje domoznanstva, ki ima naslednje osnovne naloge:

- zbira in hrani ter posreduje domoznanske informacije
- opravlja retrospektivne domoznanske poizvedbe (tudi izdelovanje bibliografij)
- posreduje referalne domoznanske informacije
- nudi domoznanske informacije v obliki primarnih in sekundarnih dokumentov.
- povezuje se s sorodnimi informacijskimi službami in postaja del družbenega sistema informiranja.

Večino omenjenih nalog so knjižnice (po svojih zmožnostih) že vključile v svojo domoznansko dejavnost, zato jih ne bi posebej omenjali. Morda bi kazalo ponovno poudariti, da težišče dejavnosti ni na zbiranju, hranjenju in posredovanju domoznanskega gradiva, ampak na posredovanju domoznanskih informacij (predvsem iz gradiva knjižnice). Prav iz tega pa izhaja tudi druga kompleksna naloga domoznanskega oddelka (domoznanske knjižnice). Ta namreč mora vršiti tudi referalno dejavnost za domoznanske informacije. Zato se nujno povezuje z drugimi informacijskimi službami, da lahko nudi karseda celosten vpogled v zbirke primarnih in sekundarnih dokumentov s področja domoznanstva, obenem pa neposredno in posredno dodatno pospešuje zbiranje, obdelavo in distribucijo domoznanskih informacij.

4.5. Domoznanska referalna dejavnost

Referalno dejavnost ²³ domoznanska knjižnica opravlja tako, da:

- vodi evidence o institucionalnih virih domoznanskih informacij s pomočjo katalogov, referenčnih priročnikov ter informacijskih evidenc
- vodi evidenco o znanstvenih, izobraževalnih, kulturnih, gospodarskih in drugih organizacijah in druženjih na območju
- vodi evidenco o individualnih virih domoznanskih informacij, t. j. o znanstvenih, strokovnih in kulturnih delavcih območja
- vodi evidenco o splošnih in specialnih bibliografijah (te tudi hrani) ter katalogih na območju (in drugod) o podatkovnih zbirkah znanstvenih in strokovnih ter drugih informacij o območju ter
- se povezuje z ostalimi referalnimi in informacijskimi centri na območju oziroma v Sloveniji ter zamejstvu.

4.6. Vrste domoznanskih knjižnic

Ugotovili smo že, da vse knjižnice nimajo enakih možnosti niti potreb za domoznansko dejavnost. Manjše knjižnice, ki služijo manjšemu kraju ali območju, bodo v skladu s potrebami opravljale le nekatere oblike te dejavnosti, sicer pa se bodo povezovale z večjimi knjižnicami. Večje, ki imajo na tem področju tudi že kaj tradicije, predvsem pa obsežne fonde in posebne kadrovske moči, bodo dejavnost organizirale programsko široko in strokovno dovršeno.

Umestno je torej domoznanske knjižnice razdeliti na dve skupini:

osrednje (pokrajinske, regionalne) in krajevne (lokalne), pač z ozirom na območje, ki ga s svojo domoznansko dejavnostjo pokrivajo, in vsebinsko popolnost.

Krajevna domoznanska knjižnica opravlja domoznansko dejavnost za manjše območje do velikosti občine. Za to območje zbira tako knjižnično gradivo, ki ima zanj domoznansko vrednost, ga bibliografsko obdela ter ga (s pomočjo katalogov) nudi uporabnikom. Posebno vrednost ima zanjo aktualno gradivo sedanjosti.

Osrednja domoznanska knjižnica vrši domoznansko dejavnost za večje območje (npr. regijo), za katerega zbira, obdeluje in posreduje domoznansko gradivo oz. informacije. Pri zbiranju gradiva uveljavlja večjo selekcijo kot krajevna knjižnica, gradivo obdela bibliografsko in dokumentacijsko, na podlagi sekundarnih dokumentov pripravlja bibliografske preglede, predvsem pa skrbi za že omenjeno referalno dejavnost o virih domoznanskih informacij. Osrednje domoznanska knjižnica lahko istočasno nastopa v funkciji krajevne.

Oba tipa knjižnic med seboj sodelujeta. Krajevna domoznanska knjižnica npr. osrednji zaradi lažje dostopnosti gradiva lahko posreduje lokalno gradivo, do katerega slednja težko

pride, osrednja pa krajevni lahko ponudi informacije iz svojih dokumentacijskih katalogov (računalniških izpisov) in podatkov referalne službe, ji pomaga pri domoznanskih razstavah ter ji nasploh nudi strokovno pomoč.

4.7. Mreža domoznanskih knjižnic

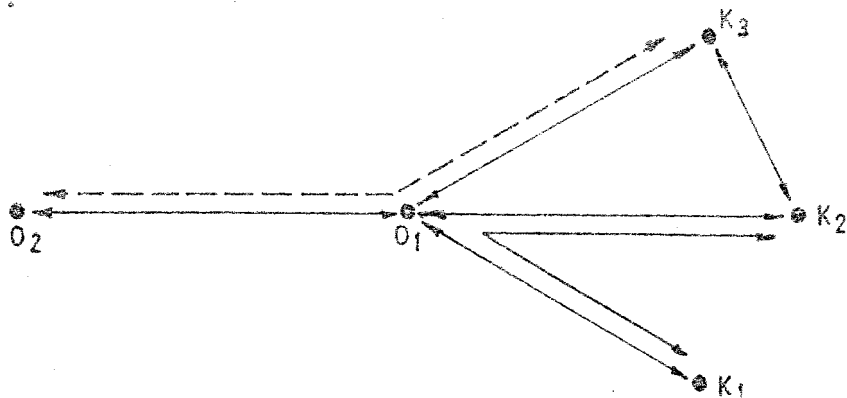
O možnostih in nujnosti sodelovanja osrednje in krajevne knjižnice, smo torej že govorili. Cilj slovenskih splošno-izobraževalnih in drugih knjižnic v zvezi z domoznansko dejavnostjo pa je, da s svojim domoznanskim delovanjem pokrijejo območje celotne SR Slovenije oz. celo ves slovenski kulturni (etnični) prostor, pri tem pa se izognejo kakršnim koli podvajanjem. To lahko dosežejo le s preišljenim povezovanjem v enoten domoznanski informacijski sistem (mrežo), ki bo skrbel za organiziran (uskladen) pretok domoznanskih informacij.

Po teoriji informatike ²⁴ bi pri vsakem informacijskem sistemu morali upoštevati, da so prednosti takega organiziranega prelivanja oz. nudenja informacij kompleksnost in integralnost, t. j. do podsistemi v sistemu delujejo (po integralnem konceptu) po principu sinergičnega efekta: $f(a) + f(b) + f(c) + \dots f(a,b,c, \dots)$, kjer je sinteza v sistemu učinkovitejša od vsote podsistemov; v taki strukturi pa so podsistem tudi bolj odprti drug do drugega. Seveda mora informacijski sistem zadostiti nekaterim predpogojem, kot so:

- sodelovanje uporabnikov pri ustvarjanju sistema
- pravočasnost in relevantnost sistema
- možnost razvoja in kompatibilnost sistema
- enostavnost sistema za uporabnike ter
- ekonomičnost.

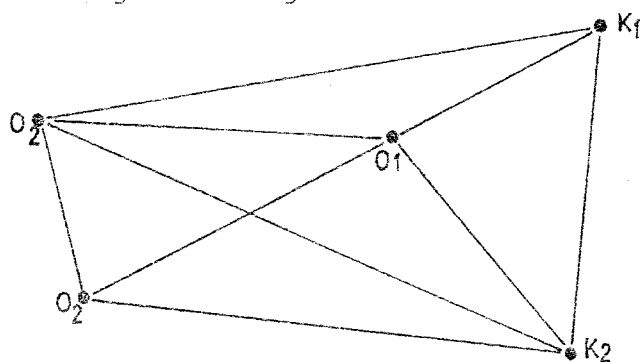
Vsekakor je organiziranost (delovanje) informacijskega sistema v prvi vrsti odvisna od komunikacijskih vezi v njem, ki jih pa pogojuje tudi tehnološka (računalniška) opremljenost.

V začetni fazi, ko v Sloveniji še ne moremo računati na direktno računalniško povezavo med splošnoizobraževalnimi knjižnicami, bi se zadovoljili z zvezdasto strukturo povezav med elementi domoznanskega informacijskega sistema, v kateri le-ti skušajo interaktivno sodelovati, večkrat tudi preko središčnega centra (npr. osrednje domoznanske knjižnice):

- o_1 - osrednja domoznanska knjižnica
- o_2 - druga domoznanska institucija
- K - krajevne domoznanske knjižnice

Dolgoročno moramo stremeti za tem, da v domoznanskem informacijskem sistemu dosežemo polno strukturo komunikacijskih vezi, ki edina zagotavlja polnokrvno delovanje sistema, predpogoj pa je direktna računalniška povezava. Pri njej so vse baze domoznanskih informacij dostopne vsem elementom sistema, ki bolj ali manj enakovredno lahko te baze tudi ustvarjajo.

- o_1 - osrednja domoznanska knjižnica
- o_2 - druge osrednje domoznanske knjižnice in institucije
- K - krajevne domoznanske knjižnice

4.8. Mreža osrednjih domoznanskih knjižnic v Sloveniji

Pobudniki in realizatorji enotnega domoznanskega informacijskega sistema v Sloveniji so osrednje domoznanske knjižnice: te so to svojo vlogo deloma že opravljale, saj so bile zanj okvirno že določene kot bivše študijske knjižnice.

Če upoštevamo današnji status quo, slovensko sicer poluradno razdelitev v regije, nekatere zgodovinske razloge ter pogoje delovanja knjižnic in drugo, bi osrednje domoznanske knjižnice lahko delovale (morale delovati) v Murski Soboti, Mariboru, na Ravnah, v Velenju, Celju, Trbovljah, Ljubljani, Kranju, Novi Gorici, Kopru, Postojni, Novem mestu in Brežicah. Ob tem moramo omeniti, da bi bilo potrebno domoznansko dejavnost spodbuditi ali bistveno animirati v osrednjih knjižnicah v Velenju, Trbovljah, Novi Gorici, Postojni in Brežicah, prav tako v Ljubljani, ali pa njihova območja logično razdeliti med sosednje centre. Za vsako osrednjo domoznansko knjižnico moramo z dogovarjanjem natančno določiti območje, ki ga s svojo dejavnostjo pokriva, pri tem pa predvsem upoštevati njene možnosti.

Razmisliti bo treba tudi o tem, kdo bo za domoznansko dejavnost skrbel v slovenskem zamejskem prostoru. Tudi tu se bo potrebno izogniti nepotrebnim podvajanjem, še bolj pa temu, da bi določeni deli slovenskega kulturnega (etničnega) prostora ostajali izven dometa knjižničarske domoznanske dejavnosti (Porabje).

5. O P O M B E

1. Zakon o knjižničarstvu. - Uradni list SRS 1982/27.
2. Brinar Josip: Domoznanstvo. Celje 1923.
3. Glazer uporablja izraz domoznanstven.
4. Pomenski obseg in raba besede domoznanstvo, domoznanski. - Jezik in slovstvo 27, 1981/82, 4, str. 112-113.
5. Sepe Miša: Splošnoizobraževalne knjižnice v enotnem knjižnično informacijskem sistemu. - Skupština Saveza društava bibliotekara Jugoslavije (10; 1984; Opatija)
6. Vukotić-Mottl Srna: Zavičajna zbirka. - Vjesnik bibliotekara Hrvatske 21, 1975, 1-4, str. 17 - 25.
7. Ibid.: str. 21
8. Gedrih Mojca: Domoznanska literatura v švedskih splošnoizobraževalnih knjižnicah. 4 str. (Tipkopis).
9. Hartman Bruno: Ustanovitve Skupnosti študijskih knjižnic Slovenije. - Knjižnica 13, 1969, 1 - 4, str. 52 - 57.
10. Glazer Janko: Domoznanstvena tradicija in naloge pokrajinskih knjižnic. - Knjižnica 7, 1963, 3 - 4, str. 111-119.
11. Kos Stanislav: Zbiranje gradiva v študijskih knjižnicah. - Knjižnica 13, 1969, 1 - 4, str. 58 - 63.
12. Kos Stanislav: Domoznanska dokumentacija v Univerzitetni knjižnici Maribor. - Univerzitetna knjižnica Maribor 1903 - 1978. Maribor 1978.
13. Drolc Franc: Bibliografska dejavnost v regionalnih knjižnicah. - Strokovno posvetovanje Društva bibliotekarjev Slovenije (1976; Moravci). Ljubljana 1976. 13 str.
14. gl. (10)
15. Filo Breda: Domoznanska zbirka in domoznanske informacije. - Knjižnica 26, 1982, 3 - 4, str. 171-185.
16. Drolc Franc: Dokumentacija v splošnoizobraževalni knjižnici. - Knjižnica 25, 1981, 1-4, str. 81-89.
17. Arhiv Osrednje knjižnice Srečka Vilharja Koper,
18. Krapež Vilma: O domoznanskem oddelku pri Osrednji knjižnici S. Vilharja v Koprju. - Knjižnica 25, 1981, 1-4, str. 216-220.

19. Osnove informatike. Zagreb 1984.
Melihar Ivana: Informatika z dokumentalistiko. Ljubljana 1984.
20. gl. Vukotič-Motti (6)
21. Zakon o naravni in kulturni dediščini. - Uradni list SRS 1981/1.
22. gl. Melihar (16)
23. Kokole Jože, Romana Tomše: Referalna dejavnost v SR Sloveniji. 9 str. (Tipkopolis)
24. gl. Osnove informatike (16)

6. LITERATURA IN VIRI

ARHIV Osrednje knjižnice Srečka Vilharja Koper

BRINAR Josip: Domoznanstvo. Celje 1923

DROLC Franc: Bibliografska dejavnost v regionalnih knjižnicah. - Strokovno posvetovanje Društva bibliotekarjev Slovenije (1976; Moravci). Ljubljana 1976. 13 str.

DROLC Franc: Dokumentacija v splošnoizobraževalni knjižnici. - Knjižnica 25, 1981, 1-4, str. 81 - 89.

FILO Breda: Domoznanska zbirka in domoznanske informacije. - Knjižnica 26, 1982, 3-4, str. 171-185

GEDRIH Mojca: Domoznanska literatura v švedskih splošnoizobraževalnih knjižnicah. 4 str. (Tipkopis)

GLAZER Janko: Domoznanstvena tradicija in naloge pokrajinskih knjižnic. - Knjižnica 7, 1963, 3-4, str. 111-119

HARTMAN Bruno: Ustanovitev Skupnosti študijskih knjižnic Slovenije. - Knjižnica 13, 1969, 1-4, str. 52 - 57

KOKOLE Jože, Romana Tomše: Referalna dejavnost v SR Sloveniji. 9 str. (Tipkopis)

KOS Stanislav: Zbiranje gradiva v študijskih knjižnicah. - Knjižnica 13, 1969, 1-4, str. 58-63

KOS Stanislav: Domoznanska dokumentacija v Univerzitetni knjižnici Maribor. - Univerzitetna knjižnica Maribor 1903-1978. Maribor 1978

KRAPEŽ Vilma: O domoznanskem oddelku pri Osrednji knjižnici S. Vilharja v Kopru. - Knjižnica 25, 1981, 1-4, str. 216-220

MELIHAR Ivana: Informatika z dokumentalistiko. Ljubljana 1984

POMENSKI obseg in raba besede domoznanstvo, domoznanski. - Jezik in slovstvo 27, 1981/82, 4, str. 112-113

SEPE Miša: Splošnoizobraževalne knjižnice v enotnem knjižničnoinformacijskem sistemu. - Skupština Saveza društava bibliotekara Jugoslavije (10; 1984; Opatija)

VUKOTIĆ Mott, Srna: Zavičajna zbirka. - Vjesnik bibliotekara Hrvatske 21, 1975, 1-4, str. 17 - 25.

ZAKON o knjižničarstvu. - Uradni list SRS 1982/27

ZAKON o naravni in kulturni dediščini. - Uradni list SRS 1981/1

PRIMERJAJ ŠE:

IHME Heinrich: Landesbibliothek und Landesgeschichte. - In libro humanitas. Stuttgart 1962

INFORMATION and the transformation of society. Edited by G. P. Sweeney. Amsterdam etc. 1982

MATTHEWS Mark R., Fawcett Stephen B.: Matching clients and services. Information and referral. Beverly Hills and London 1981.

REID Sheffield Julia M.: Education and training for community information and advice work. - University of Sheffield. Dep. of Inf. Studies 1985

V S E B I N A

1. Uvod	1
2. Nekatera vprašanja domoznanske dejavnosti knjižnic v knjižničarski literaturi	3
3. Domoznanska dejavnost v slovenskih knjižnicah	11
4. Koncept domoznanske dejavnosti v sistemu slovenske knjižničnoinformacijske mreže	25
4.1. Domoznanska dejavnost v knjižnici	25
4.1.1. Kadri	25
4.1.2. Prostor in oprema	26
4.1.3. Financiranje	27
4.2. Domoznansko gradivo	27
4.2.1. Tipologija domoznanskega gradiva	28
4.2.2. Pridobivanje gradiva	29
4.2.3. Postavitve domoznanskega gradiva	30
4.2.4. Arhiviranje domoznanskega gradiva	30
4.3. Domoznanska dokumentacija v knjižnici	31
4.4. Domoznanski oddelek v knjižnici	33
4.5. Domoznanska referalna dejavnost	34
4.6. Vrste domoznanskih knjižnic	35
4.7. Mreža domoznanskih knjižnic	36
4.8. Mreža osrednjih domoznanskih knjižnic v Sloveniji	38
5. Opombe	39
6. Literatura	41

